

УДК 378.011.3-051:796

Юрій Драгнєв

ПРОФЕСІЙНЕ СПРЯМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО Й ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ

У сучасних умовах модернізації системи фізичного виховання в Україні зростають вимоги до майбутнього вчителя фізичної культури як фахівця в певному виді діяльності. Як показує досвід, майже у всіх видах професійної діяльності недостатньо лише бажання. Успіх багато в чому залежить від наявності конкретних здібностей до цього роду професійної діяльності, а також від професійної спрямованості. Вибір майбутньої професії або професійне самовизначення є основою самоствердження майбутнього вчителя фізичної культури в сучасному інформаційному суспільстві.

Передусім зазначимо, що професійне самовизначення майбутнього вчителя фізичної культури є свідомим вибором, який здійснюється в результаті аналізу внутрішніх мотивів і порівняння їх із вимогами майбутньої професійної діяльності. З одного боку, майбутній учитель фізичної культури – суб'єкт вибору, з іншого боку, професія – об'єкт вибору. Виходячи з цього, необхідно зазначити, що як суб'єкт, так і об'єкт мають величезну наявність характеристик, чим і пояснюється неоднозначність вибору майбутньої професійної діяльності.

Тому, якщо процес самовизначення складає основний зміст професійного й особистісного розвитку в роки юності, то формування професійної спрямованості до майбутньої професійної діяльності є основним змістом самовизначення особистості.

Проблемам професійного розвитку студентів присвячено праці таких учених, як А. Капцов, В. Подзолков, П. Решетніков, Є. Рогов, І. Самойлюкевич, Л. Сгонік, О. Тімець, К. Чарнецькі, В. Щербіна та ін., професійної спрямованості особистості – В. Льошина, В. Панова та ін. [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11].

Мета статті – розглянути професійне спрямування майбутнього вчителя фізичної культури як важливу умову професійного й особистісного розвитку.

Процес формування професійної спрямованості майбутнього вчителя фізичної культури характеризується побудовою мотиваційного конструкта, де різноманітні перспективи мають створити необхідні засади для професійного зростання.

В. Льюшин наголошує, що наявність і усвідомлення значущої цілі, ідеї, сенсу, тобто змістовного компонента професійної спрямованості, – важлива умова професійного й особистісного розвитку студента [2]. Ми погоджуємося з твердженням В. Льюшина і хочемо зосередити увагу на тому, що формування і підтримка стійкої професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя фізичної культури визначається безпервним процесом узгодження вимог реальних позитивних перспектив за допомогою зворотного зв'язку. Тому формування системи цілей і намірів відбувається разом із формуванням потреби, яка стає стійкішою за рахунок більш глибокого пізнання майбутньої професійної перспективи.

У професійному спрямуванні майбутнього вчителя фізичної культури як важливої умови професійного й особистісного розвитку можна виділити окремі аспекти, які характеризуються таким чином: а) наповненість професійної спрямованості розуміється визначеною кількістю мотивів і перспектив переваги майбутньої професійної діяльності; б) вибіркове ставлення до професії починається з виникнення стійких мотивів, які пов'язані з процесом тривалості або із зовнішніми ознаками обраної професії.

Важливими для майбутнього вчителя фізичної культури можуть стати чинники, які безпосередньо пов'язані з професією: удосконалення творчих здібностей; перспективи професійного й особистісного розвитку; престиж професії на державному, Європейському та Світовому рівнях; суспільна зацікавленість; матеріальні заохочення; гігієнічні умови праці; відповідність особливостям характеру.

Професійна спрямованість базується на конкретних ідеалах, потребах, інтересах особистості. Тому чим ширше професійне спрямування, тим вагомішим є сенс вибору даного виду професійної діяльності для майбутнього вчителя фізичної культури.

В. Подзолков наголошує, що успішно виконувати свої професійні функції може лише вчитель, який є особистістю, у якій професійні знання та вміння не превалюють над цивільною відповідальністю, людськими якостями, відносинами, а синтезуються з ними, взаємопроникають і взаємодоповнюють одне одного. Такі вимоги до вчителя покликані змінити погляд на сутність педагогічної освіти, основою якого повинна стати не передача знань, формування вмінь і навичок, а професійний розвиток учителя [4]. Ми погоджуємося з В. Подзолковим і вважаємо, що така думка дає можливість усвідомити необхідність модернізації як вищої педагогічної освіти, так і вищої фізкультурної освіти з урахуванням сучасних поглядів на професійне спрямування майбутнього вчителя фізичної культури.

На думку П. Решетнікова, педагогічна професія є однією з найскладніших. Успіх у цій діяльності неможливий без опори на наукові знання. У той же час науковість педагогічної праці є досить низькою. Професійні дії вчителі частіше ґрунтуються на інтуїції та здоровому глузді. Таке положення пояснюється головним чином тим, що практична діяльність студентів і вивчення ними наук існують як відокремлені процеси і розриваються в часі, в освітньому процесі не створюються умови для усвідомлення студентами своїх дій. Недостатня увага приділяється також формуванню у майбутніх учителів дослідницьких умінь і навичок [5]. Виходячи з цього, ми вкажемо, що учитель є головною фігурою у педагогічному процесі, а його особистий приклад стає важливим чинником впливу на особистість учнів. Тому для майбутнього вчителя фізичної культури входження в професію визначає індивідуальний професійний стиль. Задоволеність своєю професією значною мірою залежить від того, наскільки задовольняється потреба у творчій самореалізації, професійному розвитку та саморозвитку тощо. Але майбутній учитель фізичної культури повинен не лише виконувати свою майбутню роботу, а й знайти, що його дії в обраній професії дають позитивного для учнів. У цьому випадку обрана професія відповідає основним ціннісним категоріям, тому можна очікувати в майбутньому позитивного ціннісного ставлення до професійної діяльності впродовж життя.

Поведінка особистості зумовлена способами входження в професію, складністю адаптації в ній, тривалістю перебування, відносинами, що складаються з колегами й учнями (С. Рогов). У цьому плані актуальним є подолання розриву між сталими традиціями побудови та вивчення моделей становлення спеціаліста і реальним процесом розвитку особистості у професії, динаміки формування і зміни особистості та її взаємодії з освоєнням і розгортанням самої професійної діяльності. Феноменологія змін, що відбуваються з особистістю у процесі її входження як суб'єкта діяльності в професію, безсумнівно, є важливим аспектом у розумінні її поведінки [6]. Виходячи з цього, можна констатувати, що процес активного входження майбутнього вчителя фізичної культури у професію визначається професійною адаптацією, яка характеризується пристосуванням до своїх професійних обов'язків, організації праці тощо.

Л. Сгонік доводить, що при всій значущості розробки різних аспектів професійно-особистісного розвитку педагога суспільство повинно чітко усвідомлювати, що її здійснення може бути досягнуте за наявності відповідних соціально-економічних і психолого-педагогічних умов. Природа професійної діяльності вчителя, як ніколи, потребує нового педагогічного

мислення, ціннісними установками якого є пріоритет індивідуально-творчого над алгоритмічним, перехід до особистісно орієнтованої парадигми [8]. Визначаючи нове педагогічне мислення в інформаційному суспільстві для майбутнього вчителя фізичної культури, слід вказати, що структурною одиницею мислення є педагогічне завдання, яке необхідно виконати на уроці або під час фізкультурно-оздоровчої роботи. До функцій нового педагогічного мислення віднесемо: постановка завдання у професійній діяльності; аналіз педагогічних ситуацій, які відбулися на уроці фізичної культури; планування корекції навчального процесу.

Виходячи з цього, прийняття адекватних педагогічних рішень виступає головним елементом педагогічного мислення майбутнього вчителя фізичної культури, в якому проявляються вольові й інтелектуальні якості особистості.

Дослідник А. Капцов, спираючись на наукові здобутки психолога В. Панова [3], вказує, що на сучасному етапі виділяють три основні парадигми у навчанні та розвитку учнів: а) дидактична – поглиблення і розширення предметного навчання (основна парадигма вищої школи); б) дидактико-психологічна – поєднання предметного навчання з психологічними уроками розвитку і підтримки з боку психологічної служби; в) психолого-дидактична (психодидактична) – пріоритетне використання психології розвитку і методів розвивальної освіти в якості підстави для побудови освітньої технології (у ВНЗ використовується фрагментарно в рамках окремих навчальних дисциплін) [1]. Тому вказуємо, що для професійного й особистісного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури ми визначаємо особистісно орієнтовану парадигму освіти, яка викликана соціальними змінами в інформаційному суспільстві. Така парадигма зумовлює появу різноманітних напрямів навчання. Слід вказати, що найпоширенішим напрямом особистісно орієнтованої парадигми навчання є розвивальне навчання, виходячи з того, що в будь-якому навчанні є розвиток, у даному випадку – професійний і особистісний.

Таким чином, формування і підтримка стійкої спрямованості особистості студента є безперервним процесом узгодження вимог перспективи за допомогою діяльності та зворотного зв'язку. Спираючись на наукові здобутки вчених, можемо зробити висновок, що педагогічна професія є однією з найскладніших серед інших, тому що пов'язана з вихованням особистості.

У перспективі планується розглянути професійний розвиток і становлення майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації та комп'ютеризації. Виходячи з того, що вибір професії є одним із найважливіших рішень у житті, цей процес супроводжується багатьма психологічними труднощами, які пов'язані з нездатністю достатньою мірою оцінити свої по-

треби, інтереси і здібності тощо. Тому професійне спрямування майбутнього вчителя фізичної культури виступає важливою умовою його професійного й особистісного розвитку в сучасних умовах вищої фізкультурної освіти.

1. *Капцов А. В.* Проблемы профессионального развития студентов. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://konfer.narod.ru/kapc.htm>
2. *Лешин В. В.* Профессиональная направленность и проблема развития личности студентов. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.firstjob.ru/?ScienceView&ID=195>
3. *Панов В. И.* Психодидактика образовательных систем: теория и практика / *В. И. Панов.* — СПб. : Питер, 2007. — 352 с.
4. *Подзолков В. Г.* Профессиональное развитие будущего учителя в условиях региональной системы непрерывного педагогического образования : Дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / *Владимир Григорьевич Подзолков.* — Москва, 1999. — 512 с.
5. *Решетников П. Е.* Профессионально-личностное развитие учителя на первой ступени педагогического образования : Дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / *Петр Евдокимович Решетников.* — Белгород, 2000. — 464 с.
6. *Рогов Е. И.* Личностно-профессиональное развитие учителя в педагогической деятельности : Дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / *Евгений Иванович Рогов.* — Ростов-на-Дону, 1999. — 354 с.
7. *Самойлюкевич І. В.* Неперервний професійний розвиток: фактори і форми. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/1013/1/05sivpff.pdf>
8. *Сгонник Л. В.* Профессионально-личностное развитие учителя в системе непрерывного педагогического образования : Дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.01, 13.00.08 / *Людмила Владимировна Сгонник.* — М., 2004. — 502 с.
9. *Тімець О. В.* Психолого-педагогічні фактори професійного розвитку вчителя географії в системі неперервної освіти : акмеологічний аспект. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchu/N119/N119p133-139.pdf
10. *Чарнецькі К.* Психологія професійного розвитку особистості : автореф. дис... д-ра психол. наук : 19.00.07 / *Казимєж Чарнецькі* ; Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. — К., 1999. — 40 с.
11. *Щербіна В. К.* Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя економіки в умовах інтерактивного навчання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / *Владислава Костянтинівна Щербіна.* — 2009. — 295 с.

Стаття надійшла до редакції 16.06.2011

Ю. Драгнев

**Профессиональная направленность
будущего учителя физической культуры
как важное условие профессионального и личностного развития**

Рассматривается профессиональная направленность будущего учителя физической культуры как важное условие профессионального и личностного развития. Указывается, что формирование и поддержа-

ние устойчивой направленности личности студента представляет собой непрерывный процесс согласования требований перспективы посредством деятельности и с помощью обратной связи.

Ключевые слова: профессиональная направленность, профессиональное развитие, будущие учителя физической культуры.

Yu. Dragnev

Professional Orientation of a Future Teacher of Physical Culture as an Important Condition of Professional and Personal Development

The article considers professional orientation of a future teacher of physical culture as an important condition of professional and personal development. The author declares that the formation and maintenance of sustainable orientation of student's personality is considered to be a continuous process of prospect requirements' agreement by means of activities and feedback.

Key words: professional orientation, professional development, future teachers of physical culture.

Рецензент – кандидат педагогічних наук Н. О. Філіпчук